

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

3/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/3(4) - 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Tillaxodjayeva Hurshida Djumavayevna</i> TURKISTONDA OILA VA NIKOH MUNOSABATLARINUNG O'ZIGA XOS JIHATLARI VA ROSSIYA IMPERIYASI BOSQINIDAN KEYIN MINTAQADA YUZ BERGAN DEMOGRAFIK JARAYONLAR	16-24
<i>A'zamova Mahliyo Panji qizi</i> ARIYANAM VAYJA GEOGRAFIK NOM TARIXI	25-29
<i>Xo'jageldiyev Ibodulla Mamaradjab o'g'li</i> DEMOGRAFIK XAVF XATARNI PAYDO QILADIGAN SHART – SHAROIT VA OMILLAR	30-34
<i>Norboyev Sarvar Qahramon o'g'li</i> SUG'D TARIXIY GEOGRAFIYASIGA DOIR MULOHAZALAR (AHAMONIYLAR DAVRI MISOLIDA)	35-39
<i>Boboqulov Oxunjon Axmat o'g'li</i> O'ZBEKISTON SSR NING AFRIKA DAVLATLARI BILAN ILMIY-TEXNIKAVIY HAMKORLIGI	40-44
<i>Салаев Ихтиёр Бахтиёрович</i> ХОРАЗМ ИМОРАТСОЗЛИГИДА ҒИШТНИНГ ТАЙЁРЛАНИШ УСУЛЛАРИ	45-49
<i>Бабажанова Дилрабо Ражаповна</i> “ЁДГОРГА ЕТИШИНГ!”	50-56
<i>Тўйчибоев Баходир Босимович, Абдуматов Алишер Ахматкулович</i> АКАДЕМИК АБДУЛАҲАД МУҲАММАДЖОНОВ ФАОЛИЯТИДА МИЛЛИЙ ЎЗЛИКНИ АНГЛАШ МАСАЛАСИ	57-61
<i>Atavullayeva Shaxlo Musoyevna</i> YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING ROLI.....	62-66
<i>Xolliyev Azizbek Go'zalovich</i> ROSSIYA TASHQI IQTISODIY ALOQALARINING MOLIYAVIY JIHATLARI (XIX ASRNING OXIRGI CHORAGI - XX ASR BOSHI)	67-73

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>To'uchiyev Elnurjon Kosim o'g'li</i> RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDA MOLIYAVIY XIZMATLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI: MIKROMOLIYALASHTIRISH, FINTECH VA INNOVATSION MOLIYAVIY MAHSULOTLARNING ROLINI OSHIRISH	74-79
<i>Зарипов Хуршид Закир ўғли</i> ХОРАЗМ ВИЛОЯТИДА ИНСОН КАПИТАЛИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ ВА УНДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ ДАРАЖАСИНИ БАҲОЛАШ ЙЎЛЛАРИ	80-86

Pazildinov Muxiddin Maxammadin o'g'li

O'ZBEKISTONDA ELEKTRON TIJORATNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 87-100

Aytiyeva Sevara Allaberdiyevna

O'ZBEKISTONDA KICHIK TADBIRKORLIK SUB'EKTLARI TOMONIDAN YUK TASHISH XIZMATI KO'RSATISHNING TASHKILY-IQTISODIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH 101-104

Isayev Atabek Djurabayevich

MONETAR REJIMLARINING TURLARI VA O'ZBEKISTONNING INFLYATSION TARGETLASHGA O'TISHI 105-112

Алиева Надирахон Абдумаликовна

ИПАКЧИЛИК КОРХОНАЛАРНИНГ ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТИНИ БОШҚАРИШ ЖАРАЁНИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ИМКОНИЯТЛАРИ 113-120

Ruziyev Zafar Ikramovich

KAPITAL BOZORI INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI 121-127

Azizkulov Bakhtiyar, Saifullayev Sanjarbek

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA DAVLATNING MOLIYAVIY – INVESTITSION SIYOSATI VA QABUL QILINGAN IQTISODIY ISLOHOTLAR 128-134

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Sultonova Shakhnoza

JADIDCHILIK HARAKATINING MILLIY TARBIYANI YUKSALTIRISHDAGI ROLI 135-140

Razzoqova Shohsanam

MARKAZIY OSIYO DINLARI 141-147

Ziyotova Adolat Ergashevna, Mamaraximov Kahramon Xaltuxtashevich

YANGI O'ZBEKISTON YOSHLARINI MAFKURAVIY TAHDIDLARDAN ASRASHNING MA'NAVIY-MA'RIFIY ASOSLARI 148-154

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Кўчимов Шухрат Норқизилович

ЎЗБЕКISTONDA ДАВЛАТ ТИЛИ РИВОЖИНИНГ МУҲИМ МАСАЛАЛАРИ 155-158

Рузиева Ситора Асроровна

РОЛЬ КОНЦЕПТА «СЕМЬЯ» В ЛИНГВОКУЛЬТУРАХ ЗАПАДА И ВОСТОКА 159-163

Мирсагатова Покиза Авазбек қизи

ОБРАЗЛИ ФРАЗЕОЛОГИК БИРЛИКЛАРНИ ТАРЖИМА ҚИЛИШДАГИ МУАММОЛАР 164-170

Jurayeva Shalolaxon Xusanboyevna

MUALLIF NUTQI VA DIALOGIK NUTQ SHAKLLARINING TARIXIY ROMANLARDAGI FUNKSIYASI 171-175

Ruzibayeva Aziza Kahramanovna

J. BAYRON VA M. LERMONTOV SHE'RLARINING QISYOSLI TAHLILI 176-179

Jovbo'riyeva Saodat O'ktamovna

INGLIZ TILIDA PSIXOLOGIK TERMINLARNING YASALISH USULLARI TAHLILI 180-184

<i>Qulmamatova Muattar Otabek qizi</i> “BOYLIK” KONSEPTINING LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI	185-191
<i>Sanakulov Zayniddin</i> ONOMASTIKADA ONIMIZATSIYA VA APELLYATIVIZATSIYANING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI	192-197
<i>Saakyan Roza Yurevna, Jalilova Lola Jalilovna</i> TEODOR DRAYZERNING “BAXTIQARO KERRI” ROMANIDA PSIXOLOGIYA VA AXLOQ PRIZMASI ORQALI ISTAKNING ISTEZHOSINI O’RGANISH	198-205
<i>Xudoyberdieva Oyjamol Muzaffarovna</i> O’ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA «RAQS» TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI	206-211
<i>Soatmurodova Shoxista Zafar qizi</i> O’ZBEK TILIDA ATTORLIK LEKSIKASINING MAVZUVIY GURUHLARI	212-217
<i>Tadjieva Mastura Fayzullaevna</i> BASIS OF SIMILE IN METAPHORICAL MODELS WITH THE CONCEPT “LOVE” IN ENGLISH AND UZBEK	218-222
<i>Imamova Gulrux</i> JIN RIZNING “WIDE SARGASSO SEA” ASARIDA INTERTEKSTUALLIK	223-229
<i>Nazarov Sardor Shomurodovich</i> INGLIZ VA O’ZBEK TILLARIDA SO’Z BIRIKMALARINING SINTAKTIK MUNOSABATLARI	230-234
<i>Atamurodova Feruza Tashmurotovna</i> JON GOLSUORSINING “FORSAYTLAR HAQIDA SAGA” ASARINING EPIK TURKUMGA XOS XUSUSIYATLARI	235-239
<i>Iskandarov Bahrom</i> MARTIN IDEN ASARINING JEK LONDON HAYOTIDAGI AKSI	240-243
<i>Mustafoqulov Ro’ziqul Boynazarovich</i> ERTAKLARDA AN’ANAVIY TASVIRLAR	244-251
<i>Kuvonov Zarifjon Maxsiddin o’g’li</i> NEMIS TILIDAGI QORA VA OQ RANG KOMPONENTLI FRAZELOGIZMLARNING O’ZBEK TILIGA BERILISHI VA ULARNING SEMANTIK TADQIQI	252-256
<i>Djabbarova Shoirra Boltaevna</i> MUQOBILSIZ LEKSIKANING TARJIMA MUAMMOSI: LINGVOMADANIY TAHLIL	257-260
<i>Haydarova Kamola Davranovna</i> TURLI TIZIMLI TILLARDA OLMA LEKSEMASINING QIYOSIY-CHOG’ISHTIRMA TAHLILI	261-264
<i>Bektemirov Zohid Nodirovich</i> HOZIRGI ZAMON NEMIS TILIDA ILOVALI ELEMENTLARNING LINGVOPRAGMATIK XUSUSIYATLARI	265-269
<i>Murtazaeva Xadicha Nuriddinovna</i> TERMINOLOGIYA TADQIQOT OBYEKTI SIFATIDA	270-273

<i>Xudoynazarova O'g'lonoy Allamurodovna</i> DINIY BARQAROR BIRLIKLARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI	274-277
<i>Bazarova Ziyoda Eshbaevna</i> ZAMONAVIY LINGVISTIK TADQIQOTLARDA BADIY MATN MUALLIFI OBRAZINING O'RGANILISHI	278-282
<i>Abdulvohidova Nafisa Serobjon qizi</i> AVIATSIYAGA OID TERMINLARNING LEKSIKOGRAFIK XUSUSIYATLARI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)	283-286
<i>Sultonqulova Feruza Bobonazarovna</i> AN'ANAVIY TOSH OBRAZINING TALQINLARI XUSUSIDA	287-291
<i>Abduganiyeva Djamilya Rustamovna, Malik Hodjaev</i> KETMA-KET TARJIMADA KOGNITIV YONADSHUVI VA ESLAB QOLISH USULLARI.....	292-296
<i>Amanbaeva Dilsora</i> «BURCH» KONSEPTINING ETNIK, MILLIY-MADANIY TALQINI.....	297-300
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Abdullayeva Sabohat Asatullo qizi</i> BLOKCHEYN KRIMINALISTIKASI: MARKAZSIZLASHTIRISH DAVRIDA KIBER JINOYATLARNI TERGOV QILISHDA ZAMONAVIY YONDASHUV	301-308
<i>Mirzakarimova Dilafruz Danyorovna</i> KIBERXAVFSIZLIK VA KIBERMAKONDA YURISDIKSIYA CHEGARALARINI BELGILASHNING ILMIY NAZARIY MASALALARI	309-315
<i>Raxmatova Xonzodabegim Utkir qizi</i> KIBER HUQUQ SOHASIDAGI YURISDIKSIYA VA XALQARO HAMKORLIKNING NAZARIY- HUQUQIY ASOSLARI	316-323
<i>G'ulomov Shohruh Islomjon o'g'li</i> METAVERSE PLATFORMALARIDA SHAXSIY MA'LUMOTLAR VA MAXFIYLIK MASALALARI	324-330
<i>Baxromova Laylo Rayim kizi</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SAYLOV TIZIMINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	331-336
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Сафарова Замира Михлиевна</i> ФОРМИРОВАНИЕ ЛИНГВОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У УЧАЩИХСЯ 10-11-Х КЛАССОВ СРЕДСТВАМИ НАЦИОНАЛЬНО-ПРЕЦЕДЕНТНЫХ ТЕКСТОВ	337-342
<i>Нурманов Абдиназар Ташбаевич, Каримов Мусулмонкул Бахриддинович</i> ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ РУССКОГО ЯЗЫКА К ТЕХНОЛОГИИ И ТЕХНИКЕ ЭФФЕКТИВНОГО ОБЩЕНИЯ	343-347
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> BOLALARDA EGILUVCHANLIK VA CHAQQONLIK SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH.....	348-352
<i>Xayritdinov Otabek Murotjon o'g'li</i> MADANIY ANTROPOLOGIYANING GUMANITAR FANLAR INTEGRATORI SIFATIDAGI	

O'RNI	353-357
<i>Kalmenov Jalg'asbay Sarsenbaevich, Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> MUSIQA FANI DARSIDA PEDAGOGIK METOD VA KASBIY MAHORATI	358-361
<i>Bekchanova Nilufar Boltaboyevna</i> TABIIY FANLARNI O'QITISHDA TALABALARNING IJODIY QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISHGA YORDAM BERUVCHI OMILLAR	362-367
<i>Ibragimova Dildora</i> MAXSUS MAQSADLARDA INGLIZ TILINI O'RGANISH VA O'RGATISH JARAYONIDA TEXNIKA OLIV O'QUV YURLARI O'QITUVCHILARINING PEDAGOGIK KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISH	368-371
<i>Kamalova Dilnavoz Ixtiyorovna</i> FIZIKA VA ASTRONOMIYA FANLARINI O'QITISHDA – EKSKURSIYANING O'RNI	372-377
<i>Soyibnazarov Abbosjon Ikromjonovich</i> FIZIKA FANIDAN MASALALAR YECHISHDA SIMULYATOR DASTURLARIDAN FOYDALANISH	378-383
<i>Xusmatova Xalusa Faatovna</i> ВИКТОРИНА ПО КОЛЛОИДНОЙ ХИМИИ: РАЗВИВАЕМ ЛОГИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ СТУДЕНТОВ	384-389
<i>Toshboyeva Barnoxon</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIGA CHET TILLARI O'QITISHNING PSIXOLOGIK- METODOLOGIK KONTSEPTSIYASI	390-393
<i>Shirnazarova Zamira Allaberdiyevna</i> MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSİYASINING LINGVODIDAKTIK ANAMIYATI	394-399
<i>Uralova Nurxon Mahadovna</i> ШАХСГА ЙЎНАЛТИРИЛГАН ТАЪЛИМ АСОСИДА МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ЖАРАЁНИНИ АМАЛГА ОШИРИШ	400-404
<i>Berдиева Ойгул Бекмуратовна</i> НОЕВКЛИД ГЕОМЕТРИЯЛАР ЭЛЕМЕНТЛАРИ ЁРДАМИДА МАТЕМАТИКА ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ КАСБИЙ МЕТОДИК ТАЙЁРЛАШ	405-411
<i>Choriqulov Rustamjon Ibodullo o'g'li</i> TALABALARDA MUSTAQIL TALIM KO'NIKMALARINI O'ZLASHTIRISHDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING ZAMONAVIY KO'RINISHI	412-416
<i>Beknayeva Shaxnoza Vladimirovna</i> МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА ИНСОН RESURSLARINI BOSHQARISHDA INNOVATSION JARAYONLAR	417-423
<i>Burхиев Олимжон Бобоевич</i> СИСТЕМА ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗЕ	424-429

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Volume 4, Special Issue 3 (may, 2024). -430 p.

CONTENTS

07.00.00 – HISTORICAL SCIENCES

Tillakhodjayeva Hurshida Djumavayevna

FEATURES OF FAMILY AND MARRIAGE RELATIONS IN TURKESTAN AND DEMOGRAPHIC PROCESSES IN THE REGION AFTER THE INVASION OF THE RUSSIAN EMPIRE 16-24

A'zamova Mahliyo Panji kizi

HISTORY OF ARIYANAM VAYJA GEOGRAPHICAL NAME 25-29

Khojageldiyev Ibodulla Mamaradjab ogli

DEMOGRAPHIC PERIL CAUSES DANGER CONDITION - CONDITIONS AND FACTORS 30-34

Norboyev Sarvar Kaxramon ugli

REMARKS ON THE HISTORICAL GEOGRAPHY OF SUGDH (IN THE CASE OF THE ACHAEMENID ERA) 35-39

Babakulov Okhunjon Akhmat ogli

SCIENTIFIC-TECHNICAL COOPERATION OF THE UZBEKISTAN SSR WITH AFRICAN COUNTRIES 40-44

Salaev Ikhtiyor Bakhtiyorovich

METHODS OF MAKING BRICKS IN KHOREZM ARCHITECTURE 45-49

Babajanova Dilrabo Rajapovna

"FOLLOW TO YADGAR!" 50-56

Tuychiboev Bakhodir Bosimovich, Abdumatov Alisher Akhmatkulovich

THE ISSUE OF UNDERSTANDING NATIONAL IDENTITY IN THE ACTIVITY OF ACADEMIC ABDULAHAD MUHAMMADJONOV 57-61

Atavullayeva Shakhlo Musayevna

THE ROLE OF THE MEDIA IN THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEKISTAN 62-66

Kholliev Azizbek Guzalovich

FINANCIAL ASPECTS OF RUSSIA'S EXTERNAL ECONOMIC LINKS (LAST QUARTER OF THE 19th CENTURY - BEGINNING OF THE 20th CENTURY) 67-73

08.00.00 – ECONOMIC SCIENCES

Tuychiyev Elnurjon Kosimovich

OPPORTUNITIES TO USE FINANCIAL SERVICES IN DEVELOPING COUNTRIES: ENHANCING THE ROLE OF MICROFINANCE, FINTECH AND INNOVATIVE FINANCIAL PRODUCTS 74-79

Zaripov Khurshid Zakir ogli

WAYS TO ASSESS THE DEVELOPMENT OF HUMAN CAPITAL AND THE LEVEL OF EFFECTIVE USE OF IT IN KHORAZM REGION 80-86

Pazildinov Mukhiddin Makhammedin ogli

DEVELOPMENT TENDENCIES OF ELECTRONIC COMMERCE IN UZBEKISTAN 87-100

<i>Aйтиева Sevara Allaberdiyevna</i> IMPROVEMENT OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC FUNDAMENTALS OF THE PROVISION OF CARGO TRANSPORTATION SERVICES BY SMALL BUSINESS SUBJECTS IN UZBEKISTAN	101-104
<i>Isaev Atabek Djurabayevich</i> TYPES OF MONETARY REGIMES AND UZBEKISTAN'S TRANSITION TO INFLATION TARGETING	105-112
<i>Alieva Nadirakhan Abdumalikovna</i> OPPORTUNITIES FOR DEVELOPING THE MANAGEMENT PROCESS OF INNOVATION ACTIVITIES IN SERIKING ENTERPRISES	113-120
<i>Ruziev Zafar Ikramovich</i> WAYS TO DEVELOP CAPITAL MARKET INFRASTRUCTURE	121-127
<i>Azizkulov Bakhtiyar, Saifullayev Sanjarbek</i> STATE FINANCIAL - INVESTMENT POLICY AND ACCEPTED ECONOMIC REFORMS IN THE DIGITAL ECONOMY	128-134
09.00.00 – PHILOSOPHICAL SCIENCES	
<i>Sultonova Shakhnoza</i> THE ROLE OF THE JADIDISM MOVEMENT IN PROMOTING NATIONAL EDUCATION	135-140
<i>Razzakova Shahsanam</i> THE RELIGIONS OF CENTRAL ASIA	141-147
<i>Ziyotova Adolat Ergashevna, Mamarakhimov Khakhramon Khaltukhtashevich</i> THE SPIRITUAL AND EDUCATIONAL BASIS OF PROTECTING YOUNG PEOPLE OF NEW UZBEKISTAN FROM IDEOLOGICAL THREAT	148-154
10.00.00 – PHILOLOGICAL SCIENCES	
<i>Kuchimov Shukhrat Norkizilovich</i> IMPORTANT ISSUES OF STATE LANGUAGE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN	155-158
<i>Ruzieva Sitora Asrorovna</i> THE ROLE OF THE CONCEPT “FAMILY” IN THE LINGUOCULTURES OF THE WEST AND EAST	159-163
<i>Mirsagatova Pokiza Avazbek kizi</i> DIFFICULTIES IN TRANSLATING FIGURATIVE PHRASEOLOGICAL UNITS	164-170
<i>Jurayeva Shalolakhon Khusanboyevna</i> THE FUNCTION OF THE AUTHOR’S SPEECH AND DIALOGICAL FORMS OF SPEECH IN HISTORICAL NOVELS	171-175
<i>Ruzibayeva Aziza Kahramanovna</i> COMPARATIVE ANALYSIS OF J. BYRON AND M. LERMONTOV’S POETRY	176-179
<i>Jovbo’riyeva Saodat O’ktamovna</i> ANALYSIS OF FORMING PSYCHOLOGICAL TERMS IN ENGLISH	180-184
<i>Qulmamatova Muattar Otabek qizi</i> LINGUOCULTURAL ANALYSIS OF THE CONCEPT OF "WEALTH"	185-191

<i>Sanakulov Zayniddin</i> LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF PROPRIALISATION AND APPELLATIVISATION IN ONOMASTICS	192-197
<i>Saakyan Roza Yurevna, Jalilova Lola Jalilovna</i> EXPLORATION OF IRONY OF DESIRES THROUGH THE LENS OF PSYCHOLOGY AND MORALITY IN THEODORE DREISER'S NOVEL "SISTER CARRIE"	198-205
<i>Khudoyberdieva Oyjamol Muzaffarovna</i> LINGUISTIC FEATURES OF «DANCE» TERMINOLOGY IN UZBEK AND ENGLISH	206-211
<i>Soatmurodova Shoxista Zafar qizi</i> THEMATIC GROUPS OF THE PERFUMERY LEXICON IN THE UZBEK LANGUAGE	212-217
<i>Tadjieva Mastura Fayzullaevna</i> BASIS OF SIMILE IN METAPHORICAL MODELS WITH THE CONCEPT "LOVE" IN ENGLISH AND UZBEK	218-222
<i>Imamova Gulrukh</i> EXPLORING INTERTEXTUALITY IN JEAN RHYS "WIDE SARGASSO SEA"	223-229
<i>Nazarov Sardor Shomurodovich</i> SYNTACTIC RELATIONSHIPS OF WORD COMBINATIONS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	230-234
<i>Atamurodova Feruza Tashmurotovna</i> FEATURES OF JOHN GALSWORTHY'S EPIC SERIES THE FORSYTH SAGA	235-239
<i>Iskandarov Bahrom</i> MARTIN EDEN'S REFLECTION ON THE LIFE OF JACK LONDON	240-243
<i>Ruzikul Mustafokulov Boynazarovich</i> TRADITIONAL IMAGES IN FAIRY TALES	244-251
<i>Kuvonov Zarifjon Maxsiddin o'g'li</i> TRANSLATION OF GERMAN BLACK AND WHITE PHRASEOLOGISMS INTO UZBEK LANGUAGE AND THEIR SEMANTIC ANALYSIS	252-256
<i>Djabbarova Shoirra Boltaevna</i> THE TRANSLATION PROBLEM OF NON-EQUIVALENT LEXICON: A LINGUOCULTURAL ANALYSIS	257-260
<i>Haydarova Kamola Davranovna</i> COMPARATIVE-CONTRASTIVE ANALYSIS OF THE APPLE LEXEM IN DIFFERENT SYSTEMIC LANGUAGES	261-264
<i>Bektemirov Zohid Nodirovich</i> LINGUOPRAGMATIC PROPERTIES OF ADJUNCTIVE ELEMENTS IN MODERN GERMAN	265-269
<i>Murtazaeva Xadicha Nuriddinovna</i> TERMINOLOGY AS AN OBJECT OF RESEARCH	270-273
<i>Khudoynazarova Oglonoy Allamurodovna</i> SEMANTIC CHARACTERISTICS OF RELIGIOUS STABLE UNITS	274-277
<i>Bazarova Ziyoda Eshbaevna</i> THE STUDY OF THE PROBLEM OF THE IMAGE OF THE AUTHOR OF A LITERARY TEXT IN MODERN LINGUISTIC RESEARCH	278-282

<i>Abdulvohidova Nafisa Serobjon qizi</i> LEXICOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF AVIATION TERMS (IN THE EXAMPLE OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES)	283-286
<i>Sultankulova Feruza Bobonazarovna</i> ON THE INTERPRETATIONS OF THE TRADITIONAL STONE IMAGE	287-291
<i>Abduganiyeva Djamilya Rustamovna, Malik Hodjaev</i> COGNITIVE PROCESSING AND MEMORY TECHNIQUES IN CONSECUTIVE INTERPRETATION	292-296
<i>Amanbaeva Dilsora</i> СИСТЕМА ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗЕ	297-300
12.00.00 – LAW	
<i>Abdullayeva Sabokhat Asatullo qizi</i> BLOKCHeyN FORENSICS: A MODERN APPROACH TO CYBER CRIME INVESTIGATION IN AN ERA OF DECENTRALIZATION	301-308
<i>Mirzakarimova Dilafruz Danyorovna</i> SCIENTIFIC THEORETICAL ISSUES OF DETERMINING THE BOUNDARIES OF JURISDICTION IN CYBER SECURITY AND CYBER SPACE	309-315
<i>Rakhmatova Khanzodabegim Utkir kizi</i> THEORETICAL-LEGAL BASIS OF JURISDICTION AND INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELD OF CYBER LAW	316-323
<i>Gulomov Shokhruxh Islomjon ogli</i> PERSONAL INFORMATION AND PRIVACY ISSUES ON THE METAVERSE PLATFORMS..	324-330
<i>Bakhromova Laylo Rayim kizi</i> SPECIFIC CHARACTERISTICS OF THE ELECTION SYSTEM IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	331-336
13.00.00 – PEDAGOGICAL SCIENCES	
<i>Safarova Zamira Mihlievna</i> FORMATION OF LINGUOCULTURAL COMPETENCE IN STUDENTS OF 10-11TH GRADES BY MEANS OF NATIONAL PRECEDENT TEXTS	337-342
<i>Nurmanov Abdinazar Tashbaevich, Karimov Musulmonkul Bakhriddinovich</i> PRACTICAL ASPECTS OF PREPARING A FUTURE RUSSIAN LANGUAGE TEACHER FOR TECHNOLOGY AND EFFECTIVE COMMUNICATION TECHNIQUES	343-347
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> DEVELOPING FLEXIBILITY AND RESILIENCE IN CHILDREN	348-352
<i>Khayritdinov Otabek Murotjon ogli</i> THE ROLE OF CULTURAL ANTHROPOLOGY AS AN INTEGRATOR IN THE SYSTEM OF HUMANITIES	353-357
<i>Kalmenov Jalgasbay Sarsenbaevich, Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> PEDAGOGICAL METHOD AND PROFESSIONAL SKILLS IN A MUSIC LESSON	358-361
<i>Bekchanova Nilufar Boltaboyevna</i> FACTORS HELPING TO DEVELOP STUDENTS CREATIVE SKILLS IN NATURAL SCIENCE TEACHING	362-367

<i>Ibragimova Dildora</i> DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL COMPETENCE OF TEACHERS OF TECHNICAL UNIVERSITIES IN THE PROCESS OF LEARNING AND TEACHING ENGLISH FOR SPECIAL PURPOSES	368-371
<i>Kamalova Dilnavoz Ikhtiyorovna</i> THE ROLE OF THE EXCURSION IN TEACHING THE SCIENCES OF PHYSICS AND ASTRONOMY	372-377
<i>Soyibnazarov Abbosjon Ikromjonovich</i> USING SIMULATION PROGRAMS IN SOLVING PHYSICS PROBLEMS	378-383
<i>Khalisa Faitovna Khismatova</i> QUIZ ON COLLOIDAL CHEMISTRY: DEVELOPING LOGICAL THINKING OF STUDENTS	384-389
<i>Toshboyeva Barnoxon</i> PSYCHOLOGICAL AND METHODOLOGICAL CONCEPT OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO PRIMARY SCHOOL CHILDREN	390-393
<i>Shirnazarova Zamira Allaberdiyevna</i> LINGUODIDACTIC SIGNIFICANCE OF INTERCULTURAL COMPETENCE	394-399
<i>Uralova Nurkhan Makhadovna</i> IMPLEMENTATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS ON THE BASIS OF PERSONALITY-ORIENTED EDUCATION	400-404
<i>Berdieva Aygul Bekmuratovna</i> PROVIDING PROFESSIONAL METHODOLOGICAL TRAINING OF MATHEMATICS TEACHERS WITH THE HELP OF ELEMENTS OF NON-EUCLIDEAN GEOMETRIES	405-411
<i>Choriqulov Rustamjon Ibodullo o'g'li</i> MODERN VIEW OF THE USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN MASTERING INDEPENDENT LEARNING SKILLS IN STUDENTS	412-416
<i>Beknayeva Shaxnoza Vladimirovna</i> INNOVATION PROCESSES IN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS	417-423
<i>Burkhiev Olimjon Boboevich</i> SYSTEM OF APPLICATION OF INFORMATION TECHNOLOGY AS A MEANS OF IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION IN A UNIVERSITY	424-429

Received: 05 May 2024
Accepted: 10 May 2024
Published: 25 May 2024

Article / Original Paper

THE RELIGIONS OF CENTRAL ASIA

Razzakova Shahsanam

The State of Uzbekistan University of World Languages, Intern teacher of the Department of Social Sciences

Abstract. This article discusses the introduction of religions to Central Asia, their formation, the lifestyle of the population, culture, economy, and historical development, as well as the specific characteristics of each religion.

Keywords: historical aspects of the sources of religions and beliefs of Central Asia. Early forms of religion, Islām, Zoroastrianism, Hinduism, Judaism, shamanism, animism, totemism, fetishism.

MARKAZIY OSIYO DINLARI

Razzoqova Shohsanam

O'zbekiston Davlat Jahon tillari universiteti, Ijtimoiy fanlar kafedrası stajyor o'qituvchisi

Annotasiya. Ushbu maqolada Markaziy osiyoga dinlarni kirib kelishi, shakllanishi, ularni aholini turmush tarzi, madaniyati, iqtisodiyoti, tarixiy rivojlanishi qolaversa, har bir dinning o'ziga xos xususiyatlari haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Markaziy Osiyo dinlari va e'tiqodlari manbalarining tarixiy jihatlari. Dinning ilk shakllari, islom, zardushtiylik, hinduizm, iudaizm, shomonlik, animizm, totemizm, fetichizm.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI3Y2024N20>

O'rta Osiyo mintaqasidagi madaniy yodgorliklar bu hududda xilma-xil diniy tasavvurlar va e'tiqodlarning rivojlanganligi haqida guvohlik beradi. Bu holat asrlar davomida mahalliy aholining dehqonchilik va chorvachilik bilan shug'ullanishi, xalqlarning ko'chib yurishlari, boshqa diniy tizimlarning kirib kelishi natijasida vujudga kelgan.

Dastlabki diniy tasavvurlarning paydo bo'lish jarayonlari petrogliflar, arxeologik topilmalar, yozma va og'zaki rivoyatlar orqali bevosita kuzatiladi. Masalan, tog' echkisi va tog' qo'yi tasvirlari O'rta Osiyo xalqlari diniy tajribasining asosidir. Tog' echkisiga sig'inish hozirgi kunga qadar saqlanib qolgan. Teshiktosh mavzesidan topilgan neandertal bola murda-skeleti tog' echkisi shoxi bilan yonma-yon qo'yilgan. Hozirda ham Tojikiston va Qirg'izistondagi masjidlar tog' echkisi shoxlari bilan bezatiladi.

Qo'y-toshlarga sajda qilish qozoq, qirg'iz, tojik va turkman xalqlarining ijtimoiy hayoti va san'atiga chuqur singgan, chunki chorvadorlar uchun qo'y va echkichilik asosiy tirikchilik manbai bo'lgan. Chorvadorlar tog' echkisining go'shtini mo'jizakor kuchga ega deb hisoblaydilar.

Qo'chqorning muqaddas ahamiyatga egaligi ham keng tarqalgan tasavvur. Masalan, Xorazmda aholining ko'pchilik qismi ko'z tegishdan saqlanish maqsadida hovlilarida qo'chqor

boqqanlar, chunki ularning tasavvuricha, yomon nazar qo'chqorning shoxiga tegib o'z kuchini yo'qotadi.

Bulardan anglashiladiki, O'rta Osiyo xalqlari diniy tasavvurlarining qadimiy ildizlari hozirgi kunga qadar saqlanib qolgan va ularning madaniy merosida muhim o'rin tutadi.

Din unga e'tiqod qiluvchilarning soni, miqyosi, o'zining ma'lum millat yoki xalqqa xosligi yoxud millat tanlamasligiga ko'ra turli guruhlariga bo'linadi. Bu guruhlar son jihatdan qancha bo'lishidan yoki nazariy jihatdan qanchalik yetuk bo'lishidan qat'i nazar, ularni mutlaqlashtirib bo'lmaydi. Chunki har qanday tasnif ma'lum bir jihatga e'tibor berib, boshqa qirralarni qamrab ololmaydi. Bugungi kunda din tipologiyasini tarixiy-geografik, etnik va e'tiqod qiluvchilarining soniga ko'ra, tasniflashimiz mumkin.[1]

Bugungi kunda dinlarning shakllanishi tarixiga oid ikki xil: teologik va materialistik qarashlar mavjud. Teologik (ilohiy, diniy) yondashuvga ko'ra, turli buyumlarga sig'inish va ko'pxudolik, jumladan, animizm, totemizm, fetishizm va shomonlik yakkaxudolikdan keyin yuzaga kelgan. Jumladan, yahudiylilik, xristianlik va islom dinlari ga ko'ra, Xudo ilk inson — Odamni yaratib, unga o'zini tanitgan va Odam avlodlarini o'ziga sig'inishga chaqirgan. Vaqt o'tishi bilan insonlar sof ta'limotdan uzoqlashib, turli butlarga sig'ina boshlaganlar. Dinlarning kelib chiqishi haqidagi ikkinchi qarash fanda materialistik yondashuv deb nomlanadi. Mazkur qarashlarning paydo bo'lishi antik davrga borib taqaladi. Ilk bor qadimgi yunon faylasuflari bu haqdagi o'z qarashlarini bayon etganlar. Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda fanda dinlar shakllanishining teologik yondashuviga biroz to'xtalib o'tilsa maqsadga muvofiq bo'lardi.

Animizm. Qadimgi odamlar atrofdagi dunyoda hayvonlar, o'simliklar, tabiat hodisalari kabi har narsaning joni, ya'ni ruhi mavjud deb tasavvur qilganlar. Qadimgi Markaziy Osiyo xalqlari orasida keng tarqalgan afsonaviy ko'rinishga ega bo'lgan yer, olov, o'rmon, suv, tog' va uyning odamsimon "ruhlari" ham shundan kelib chiqqan deyiladi.

Totemizm. Ibtidoiy jamoalar qavm — qarindoshlik asosiga qurilgan. Odam ijtimoiy munosabatlarning ushbu ko'rinishini tashqi muhitga – tabiatga ham ko'chirgan. Urug'ning jonivorlar va o'simliklar olami bilan aloqasini ular bilan qondoshlik alomati deb tushunilgan.

Fetishizm. Zamonaviy dinlarda fetishizm tabarruk buyumlarni tavof qilish tarzida, jumladan, xristianlarda — xoch, ikonalar, mayitga sig'inish, buddizmda –tabarruk o'g'ir yoki hovoncha tarzida saqlanib qolgan. Irim-sirimga ishonadigan odamlar orasida tumor baxt keltiradi, ko'zmunchoq esa yomon ko'zdan asraydi, degan ishonch mavjud bo'lgan. Taqa, tumor, bo'yin taqinchog'i (kulon) kabi narsalar zamonaviy fetishlarga misol bo'ladi.

Shamanizm (shomonlik). Boshqa millatlarda bo'lgani singari, Markaziy Osiyo xalqlarida ham shamanizm turli ko'rinishlarda kuzatiladi. Folbinlik, rom ochish, issiq — sovuq qilish, ilgirlik kabilarni shamanizm belgilari sifatida keltiriladi. Markaziy Osiyo xalqlari orasida, asosan, quyidagi jonzotlar va o'simliklar muqaddaslashtirilgan:

- Bo'ri. Qadimgi turk afsonalariga qaraganda, Ashina qabilasidan bo'lgan yosh go'dakni bo'ri emizib katta qilgan.
- Ot. Otni ulug'lash turkiy xalqlar orasida qadimdan mavjud bo'lgan.
- Qushlar. Rivoyatlarga ko'ra, o'zlarini O'g'izxon avlodlari deb hisoblagan turkiy o'g'izlar bobolar timsolini yomonliklardan asrovchi qushlarda ko'rishgan.
- Daraxtlar. Markaziy Osiyoda chinor va sarv daraxtlari (archa) qadimdan muqaddas kuchga ega obyekt sifatida e'zozlangan.[2]

Tangrichilik. Qadimgi turklar dini asosini Tangriga (Samo) va Zaminga (Yer-Suv) sig'inish tashkil etadi. Bunda Tangriga sig'inishga asosiy e'tibor berilgan. Tangrining xohishi bilan xoqonlar elni idora qilgan, zafar quchgan yoki mag'lub bo'lgan. Undan keyingi o'rinni oila va bolalar himoyachisi ma'buda Umay egallagan. Shuningdek, turkiy tillar so'zlashuvchi qabilalar orasida muqaddas tog'lar va g'orlarga ziyorat qilish muhim o'rin tutgan. Turkiy asotirlarga ko'ra, Ona bo'ri turklar ajdodini g'orda tuqqan, shu sababli buyuk xoqon bir yilda bir marotaba tog'dagi g'orlarga kelib, qurbonlik qilgan.

Turkiy xalqlar tasavvurlarida yer-suv, o'rmon va tog'larni ko'pdan-ko'p arvohtar egallab turadi, ularga vaqti-vaqti bilan qurbonliklar kerak bo'lgan. Rivoyatlarga ko'ra, o'lgan kishining ruhi yer osti saltanatiga ko'chib o'tadi va uni o'lim xudosi va yer osti hukmdori Erklig boshqaradi. Yozma manbalarda olovning muqaddasligi, olov bilan poklanish, Yada toshi vositasida yomg'ir yog'dira oladigan afsungarlar haqida ma'lumotlar mavjud.

Qadimgi turkiylar e'tiqodiga ko'ra, Tangri bir qator ko'makchi ma'budlarni yaratgan. Ushbu panteon Umay, Erlik, Yer, Suv, Olov, Quyosh, Oy, Yulduzlar, Havo, Bulut, Shamol, To'fon, Momoqaldiraq, Chaqmoq, Yomg'ir, Kamalak ma'budlaridan iborat bo'lgan. Tangri Yer va boshqa ruhlar bilan Yer olami ishlarini hal qilib, barcha jonzotlarning umrini belgilagan. Umay "hayot onasi" deb e'zozlangan, Erlik o'lim sababchisi bo'lib, uning makoni Yerosti olami hisoblangan. Olam 3 qavatdan iborat: yuqori olamning hukmdori Tangri, o'rta olamni Yer-Suv, quyi olamni Erlik boshqargan.

Keyinchalik O'rta Osiyo aholisi orasida eski diniy tasavvurlar bilan bir qatorda buddizm, yahudiylik, xristianlik, manixeizm va islom diniy tizimlari ham tarqala boshladi.

Zardushtiylik. Ibtidoiy jamoa tuzumi yemirilib borishi bilan diniy qarashlar ham o'zgara bordi. Diniy afsonalar mazmuni, diniy-e'tiqod amaliyoti ham o'zgardi. Miloddan avvalgi II-I ming yilliklarda paydo bo'lgan din — zardushtiylik — o'tga sig'inish, Markaziy Osiyoda eng keng tarqalgan diniy tizimlardan biri edi. Zardushtiylik dini asosida foniy dunyoni yaratuvchi xudoning yagonaligi g'oyasi yotadi. U o'zining haqiqatini yetqazish uchun odamlar orasidan unga samimiy e'tiqod qilgan Zardushtni tanladi. Zardusht-Mazda Yasna dini payg'ambarining nomi. Zardushtiylik bu diniy ta'limotning shartli nomi bo'lib, birinchi targ'ibotchisi nomi bilan atalgan. O'tmishda Zardushtning va "Avesto" ning vatani qayerda bo'lganligi to'g'risida bahs-munozaralar bo'lib ikki xil fikr ilgari surilgan. Birinchi fikr: "G'arb nazariyasi" bo'lib, bu nazariya tarafdorlari hozirgi Eron hududida joylashgan Media Zardusht vatani, Zardushtiylik dini ana shu yerda yuzaga kelgan va boshqa o'lka xalqlari o'rtasida tarqalgan degan fikrni ilgari surib kelmoqdalar.

Ikkinchi fikr: "Sharq nazariyasi" deb yuritilib, bu nazariya tarafdorlari Zardushtning vatani va zardushtiylik dinining yuzaga kelgan, ilk tarqalgan joyi qadim Xorazm bo'lgan deb e'tirof etadilar. Ko'p yillik bahs-munozaralardan so'ng pirovardida o'ttizdan ortiq xorijiy avestoshunos olimlar va o'zimizning tadqiqotchi olimlarimiz Zardushtning va "Avesto" ning vatani O'zbekiston, qadim Xorazm bo'lgan degan qat'iy bir fikrga kelganlar. Tadqiqotchi olimlarning bunday yakdillik bilan chiqargan xulosalarini YUNESKO ham tasdiqlagan. Shunday qilib, zardushtiylik Markaziy Osiyoda shakllanib, keyinchalik Eron va boshqa o'lkalarga tarqalgan.[3:24][4:683][5:18] Zardusht so'zining lug'aviy ma'nosi turlicha izohlanib kelinadi. Bir ta'birga ko'ra "Sariq, tilla rang sohibi (egasi)"; boshqa bir ta'birga ko'ra "Zarrin yorug'lik egasi"; yana bir ta'bir bo'yicha "Oq tuyalik, tuya boquvchi" demakdir. Ba'zi tarixiy manbalarda bu nomning ma'nosi – "yulduz o'g'loni" deb ta'riflangan. "Avesto" uzoq davrlar mobaynida –

miloddan oldingi 3 ming yillikning oxirlaridan boshlab og'zaki tarzda shakllanib, avloddan-avlodga o'tib kelgan. "Avesto" ni Zardusht diniy asar sifatida bir tizimga solgan, hamda o'zi ham uning "Gohlar" (Gotlar) qismini yozib kitobat qilgan. "Avesto" so'zining lug'aviy ma'nosi "o'rnatilgan, qat'iy qilib tayin etilgan qonun-qoidalar" demakdir.

"Avesto" — "Yasna", "Gohlar", "Visparad", "Yashtlar", "Vandidad" va "Kichik Avesto" dan iborat. — "Yasna" — toat, ta'zim, salovatga loyiq, munosib ma'nolarini ifodalaydi. U "Avesto" ning eng qadimgi muhim qismi bo'lib, 72 bobdan iborat bo'lgan hamdu sano, qurbonlik duolaridan tashkil topgan. — "Gohlar" — ma'nosi qo'shiq-gimn demakdir. U ham "Yasna" ning 72 bobi sirasiga kiradi. "Gohlar" Zardusht tomonidan ijod qilingan beshlik qo'shiqgimnlaridir. Ularda yakka xudolik ta'limoti, ikki qarama-qarshi kuchlar – ziyo va zulmat, ezgulik va yovuzlik, hayot va o'lim o'rtasidagi kurashda har bir inson yakayu-yagona oliy Tangri – Axura Mazda amriga ko'ra ezgulik kuchlari tomonida bo'lishi kuylanadi.

Zardushtiylikda naslning pokligi, tozaligiga ham alohida e'tibor berilgan, qattiq nazorat qilingan, qarindosh-urug', aka-uka, opa-singilning quda-anda bo'lishi qoralangan. "Avesto" da Navro'z – Yangi kun, Yangi yilning boshlanishi, tabiatning uyg'onishi, hayotning boshlanishi, deb tasvirlanadi. Ma'lumotlarga qaraganda bugungi kunda Zardushtiylik dini va ta'limotiga e'tiqod qiluvchilar asosan Hindiston va Eronda mavjud. Chunonchi Eronning Yazd va Gilon viloyatlarida ularning soni 100 ming, Hindistonning Maxarashtra va Gujarot shtatlarida 115 mingdan ziyodni tashkil etadi.[4:683] Markaziy Osiyo xalqlarining shakllanishi tarixining murakkab va o'ziga xos tomonlari mavjuddir. Bu vaziyat ularning diniy turmushlarida ham o'z aksini topdi. Islomning vujudga kelishini tahlil etishning o'sha tarixiy davr xususiyatlari, arab qabilalari o'rtasida hukmron bo'lgan ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar va ularning diniy-g'oyaviy hayoti bilan bog'liqdir.

Islomda payg'ambar sifatida e'tirof etilgan, qurayish qabilasining hoshimiylar honadonidan bo'lgan Muhammad ibn Abdulloh (570 – 632) islom ta'limoti shakllanishida muhim rol o'ynagan.[6:69] Jahonda qariyb 1,2 mlrd. kishi Islomga e'tiqod qiladi. Musulmonlarning 2/3 qismidan ko'prog'i Osiyoda yashaydi va bu qit'a aholisining 20% idan ortiqrog'ini tashkil etadi. Qariyb 30% musulmonlar Afrikaga to'g'ri keladi (qit'a aholisining deyarli yarmi). Dunyoda musulmon jamoalari mavjud bo'lgan 120 dan ortiq, mamlakatdan 40 dan ziyodi musulmonlar aholining ko'pchiligini tashkil qiladi — Shimoliy Afrika, G'arbiy Osiyoning barcha mamlakatlarida (Kipr, Livan, Isroil mustasno), Senegal, Gambia, Niger, Somali, Afg'oniston, Pokiston, Bangladesh, Indoneziya va boshqa ba'zi mamlakatlarda aholining 80% dan ortig'i musulmonlardir; bir qancha mamlakatlarda musulmonlar aholining yarmidan 80% igacha tashkil qiladi (Gvineya, Mali, Livan, Chad, Sudan). Malayziya va Nigeriyada kariyb yarmi, ba'zi bir mamlakatlar (Gvineya-Bisau, Kamerun, Burkina-Faso, Serra-Leone) da musulmonlar ozchilikni tashkil qilsa ham, ta'sir doirasi kuchli. Musulmonlarning soni jihatdan eng yirik davlatlar — Indoneziya, Hindiston, Pokiston va Bangladesh; musulmonlarning anchasi Markaziy Osiyo mamlakatlari, Xitoy, Tailand, Efiopiya, Tanzaniya, Kiprda, Yevropaning ayrim mamlakatlari (Yugoslaviya, Albaniya, Buyuk Britaniya, GFR, Fransiya va b.), Shimoliy va Janubiy Amerika qit'asi mamlakatlari (AQSh, Kanada, Argentina, Braziliya, Gayana, Surinam, Trinidad va Tobago)da, Avstraliyada, Fiji orollarida yashaydi.[7:236]

Islomning muqaddas kitobi Qur'oni Karimdir. Musulmonchilikda bu kitobning butun mazmuni Allohning vahiy qilingan so'zi deb tushuniladi. Islomning aqidalari, e'tiqod talablari, huquqiy va axloqiy me'yorlari, cheklash va taqiqlari Qur'on bilan birga uning tafsirlarida, hadis

to'plamlari va shariat qo'llanmalarida, shuningdek, VIII – XII asrlarda vujudga kelgan ilohiyot adabiyotlarida o'z ifodasini topgan.

Islom dinining O'rta Osiyoga kirib kelishi va tarqalishi bevosita arab istilolari va arablar ko'p asrlik hukmronligining o'rnatilishi bilan bog'liq. O'rta Osiyoga arab yurishlari qariyb 643 – 644 yil atroflarida boshlangan bo'lsa ham, o'lkani uzil-kesil bosib olishga uzoq davrli kurashdan so'ng faqat arab qo'mondoni Qutayba ibn Muslim al-Bohiliy (704- 715) erishdi. Mintaqada yangi siyosiy kuchning paydo bo'lishi oqibatida O'rta Osiyo ikki qismga bo'lindi: 1) Movarounnahr ("Ikki daryo oralig'i") va 2) Arodi at-turk ("Turklar yerlari", ya'ni arablarga bo'ysunmagan hukmdorlar yerlari). Mazkur ikki hududda islomlashuv jarayonlari turli xilda kecha boshladi. Arablar Markaziy Osiyo hududiga 674 yildan boshlab bostirib kira boshladilar. Bosqinchi qo'shinga xalifalikning Xurosondagi noibi Ubaydulloh ibn Ziyod boshchilik qildi. O'shanda ular Poykand va Buxoro shaharlari hamda ularning tevaragidagi tumanlarini talon-taroj qildilar va katta o'lpon 1 mln. Dirham pul va 4000 asir va boshqalar bilan qaytdilar. Bundan keyin ham arablar Markaziy Osiyo ustiga bir necha marta talonchilik yurishlari uyushtirdilar.

705 yildana boshlab arab qo'shinlarining Markaziy Osiyoga isilochilik yurishlari kuchaydi. Arab istilosi Markaziy Osiyoning ijtimoiy-siyosiy va madaniy taraqqiyotiga katta zarar yetkazdi: ko'plab katta va boy shaharlarning kulini ko'kka sovurildi, ming-minglab kishilarning yostig'i quridi, Marv, Buxoro Samarqanda va Xorazm kutubxonalarida saqlanayotgan million noyob asarlar yo'q qilindi.[10:64]

VII asr oxirlarida va VIII asr boshlaridan boshlab arablar O'rta Osiyo yerlarini istilo qilishga kirishganlar va VIII asrning birinchi yarmida uni o'zlariga to'la bo'ysundirishga muvaffaq bo'lganlar. Tarixchi olim B.Ahmedovning ta'kidlashicha, arablar bu yerlarga gul ko'tarib emas, balki qilich yalang'ochlab va nayza ko'tarib kelganlar. Buni arab tarixchilari Tabariy, Ya'qubiy, Balazuriy-Muqaddasiylar ham e'tirof etganlar.

Tarixiy haqiqat shundan iboratki, arablar tashviqot, targ'ibotdan tashqari bu yerlarni talash, xalqni asoratga solish maqsadlari bo'lgani inkor etilmaydi. Shu niyatda ular mahalliy aholi tilini, yozuvini va dinini yo'qotish uchun ham zo'rlik, ham makkorlik siyosatini izchil amalga oshirganlar. O'rta Osiyo xalqlarining mixxatga (runiy yozuvlari) asoslangan harflarida yozilgan kitoblari kuydirib tashlangan, bu harfni biluvchilar qatli-om etilgan. Zardushtiylik dinining bir oqimi bo'lgan mazdaizm (dualizm)ga e'tiqod qiluvchilar quvg'in qilingan, o'ldirilgan yoki ular qochib ketganlar. Arablar zardushtiylik dini bilan tutashib ketgan urf-odatlar, marosimlarni qat'iy taqiqlab qo'yganlar. Hatto juda chuqur tarixiy an'analarga ega bo'lgan Navro'z bayramini taqiqlaganlar, ammo uni xalq xotirasidan chiqarib yuborishga ojizlik sezgan, unga islom ruhini berishga intilganlar.

O'lkada arab istilochilariga qarshi qattiq qo'zg'olonlar bo'lib o'tgan. Muqanna boshliq qo'zg'olonlarni arablar faqat mahalliy aholining orasini buzish vositasi bilan bostirishga muvaffaq bo'lganlar. Ammo bir yomon ishning yaxshi tomoni ham bo'lar ekan. Arablar O'rta Osiyoda VII-VIII asrda avj olib ketgan va xalqni holdan toydirgan qabilalar o'rtasidagi urushlarga barham berdilar. Natijada arab xalifaligiga qaram bo'lgan yirik davlat vujudga keldi. Bunda Somoniylarning alohida o'rni bor. Ular islomni keng yoyishda katta rol o'ynaganlar. Ayni chog'da dehqonchilik, hunarmandchilikni rivojlantirish uchun ilm-fanga yo'l ochganlar. "Davlati Somoniyon" asarining muallifi N.Ne'matovning yozishicha, o'sha zamonda Movarounnahr va Xurosonda qishloq xo'jaligi, hunarmandchilik va chorvachilik yuksak

darajada rivojlangan. Chunonchi, Buxoro viloyatida, Zarafshon vodiysida, Shohrud, Karmish, Shopurkon, Varaxsha kanallarida suv limmo-lim oqib, butun atrofni yashnatib turgan. Samarqand, Sug'd, Afg'oniston, Shimoliy Eron, Xorazm yerlaridan iborat juda katta hududda turkiy qabilalar jamoasining o'zaro birikishidan iborat Qorahoniylar saltanati vujudga kelgan. Bular davrida ilm-ma'rifat, madaniyat ancha rivoj topib, qator yuksak ilmiy, ijtimoiy-falsafiy asarlar asosan turkiy tilda yaratilgan. Bu asarlar sirasiga birinchi navbatda eslatib o'tilgan Mahmud Qoshg'ariyning "Devoni lug'atit turk", Yusuf Xos Hojibning "Baxt-saodatga eltuvchi bilim" asarlari bilan bir qatorda Ahmad Yugnakiyning "Hibat-ul-haqoyiq", Tavsif, Rabg'uziyning "Qissai Rag'buziy" kabi asarlari kiradi.

Tarixchi B.Ahmedov "Ibn Sino davri" asarida ta'kidlab o'tganidek, "Ayniqsa Buxoro, Samarqand, Shosh, Gurganj, Balx, Xirot, Marv va Nishopur kabi shaharlarda hunarmandchilik gullab-yashnagan. O'lkadagi hunarmandchilik sanoati ichki bozorlarda ehtiyojini qondiribgina qolmay, tashqi bozorlar uchun ham mo'l-ko'l mahsulot ishlab chiqarardi.»Bu yerdagi shaharlardan qo'shni mamlakatlarga olib boriladigan mollar turli-tumanligini al-Muqaddasiyning quyidagi so'zlaridan bilish mumkin: "Termizdan-sovun va doka, Buxorodan – mayin gazlamalar, joynamozli gilamchalar, mehmonxonalarga to'shaladigan gilam, sholcha va kigizlar, mis chirog'donlar, qalay idishlari, charm, o'tkir nasha va oltingugurt, Xorazmdan qunduz, qoplon, suvsar, ko'zan, latga mo'ynalari, po'stak, sham, asal, holva va boshqa narsalar chiqarilar edi". Tadqiqotchilar arab madaniyatining ahamiyati haqida so'zlab, quyidagilarni yozganlar: "Abbosiyalar taxtga chiqishlari bilan barcha musulmonlar (o'z sotsial mavqelariga ko'ra) huquqda teng bo'ldilar, butun xalifalikda islomlashtirish va arab tilini yoyish boshlandi, chunki bu tilda Qur'on vahiy bo'lgan va diniy – huquqiy rivoyatlar (sunna) og'izdan og'izga ko'chib yurgan».[11:5]

Shunday qilib, abbosiyalar davri (IX asr) arab madaniyati, jumladan, musulmon madaniyati O'rta Osiyo hududlarida ham tarqala boshlagan davr bo'lib, bu davrda butun boshli bir xalifalik hududidagi xalqlar bir-birlarining urf-odatlarini, madaniyatlarini o'zlashtirib, ma'lum ma'noda turmush tarzlarini ham tubdan ijobiy o'zgartirib yuborganlar. Madaniy hayotni islom ma'naviyati bilan to'ldirilganligi islomga zid madaniyat turlarini yo'qotishga ham olib kelgan.

Buxoro va Samarqandda zardushtiylikning ibodatxonalari, ularda esa o'z o'txonalari mavjud bo'lgan. Manbalarda nestorian xristianlarning va butlarining ko'plab aniq tafsilotlari bayon etilgan. Masalan, Samarqanddagi bosh butxonani arablar yoqib tashlaganlarida yog'ochdan ishlangan butlardan 50 ming misqol tilla olingan. Bu yerda eritilgan bir butdan 24 ming misqol kumush olingan. Samarqand va Buxorodagi ibodatxonalar juda boy, ularda tilla va kumushlardan ishlangan jihozlar, qimmatbaho toshlar mavjud bo'lgan, masalan, marvaridlarining kattaligi hatto tovuq tuxumicha bo'lgan.[12:362]

Islomni O'rta Osiyo xalqlari hayotiga kiritishda turli usul va yo'llardan foydalanilgan bo'lsa-da mahalliy xalqlar tomonidan unga ijobiy munosabat kun sayin orta borgan. Islomiy qadriyatlarining xalqlarda tarixan shakllangan urf-odatlari va an'analarning ko'p jihatlari bilan uyg'unlashishi yuzaga kelgan. Natijada milliy va islomiy qadriyatlar xalqlar qalbidan tobora chuqur o'rin olib, ularning turmush tarzi va ma'naviyatini boyita borgan.

Hozirgi kunda madaniyatimiz rivojlanishida islom dinining o'rni. Markaziy Osiyo hududiga keng tarqala boshlagan islom dini, uning ta'limotlari asosida dunyoga kelgan ma'naviy madaniyat hozirgi kunga qadar ardoqli bo'lib qolmoqda. Albatta, musulmon

madaniyati deb nom olgan ulkan ma'naviy qadriyatlarni faqat islom dinidan iborat qilib qo'yish to'g'ri bo'lmaydi. Lekin shunga qaramay, hayot qamrovi jihatlariga ko'ra, madaniyatlar yaqinlashuvi ijtimoiy tafakkurning siyosiy va ma'naviy sohalarning barcha tomonlarini yanada kengaytirgan. Ana shu madaniyatlar mushtarakligida yangi "arab tili madaniyati" degan ma'naviy boylik sivilizatsiya vujudga kelgan, madaniyatlar yaqinlashuvi hozirgi kunda urf-odat, an'ana, turmush tarzi yaqinligiga olib keldi. Aksariyat kishilarda islomga e'tiqod qilish, hatto milliy birlikda ham alohida mazmun kasb etmoqdaki, buni biz kundalik turmushda kuzatib turibmiz.

Адабиётлар/Литература/References:

1. <https://azkurs.org/3-mavzu-markaziy-osiyo-dinlari-reja-markaziy-osiyo-dinlari-va.html#:~:text=Dinlar%20unga%20e%E2%80%99tiqod,va%20h.k>.
2. <https://zenodo.org/records/5913357>
3. Fozila Sulaymonova. Sharq va G'arb. – Toshkent: «O'zbekiston», 1997. – B.24.
4. O'zbek milliy ensiklopediyasi. – J:3. – Toshkent,2002. 683-bet.
5. A.Mansur. Islom ensiklopediya. – Toshkent «O'zbekiston milliy ensiklopediyasi» davlat nashriyoti, 2004.
6. Dinshunoslik asoslari. – Toshkent: "O'zbekiston", 1995. – B. 69.
7. Ma'naviyat asoslari. – Toshkent: Ma'naviyat,2010. – B. 236.
8. Markaziy Osiyo dinlari tarixi / Mas'ul muharrir - Sh.Yovqochev. – T.: Davlat sharqshunoslik instituti, 2006. – 670b.
9. Avesto kitobi - tariximiz va ma'naviyatimizning ilk yozma manbai mavzuidagi ilmiy-amaliy seminar materiallari. – Toshkent, 2000.
10. Ahmedov B.A. O'zbekiston xalqlari tarixi manbalari. – Toshkent: O'qituvchi, 1991. – B. 64.
11. Большаков О.Г. Очерки истории арабской культуры. V-XV вв. Введение. – М.: 1982, – С. 5.
12. Гафуров Б. Таджики. Древнейшая, древняя и средневековая культура. – Душанбе, 1989. – С. 362.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/3(4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).